

slučaja, pa se nazivaju ugovori po »mjeri«, *taylor-made*. Dok se kod tipičnih inominatnih kontrakata u praksi razvio obrazac kojega se u transakcijama poslovni ljudi pridržavaju (zato su to *tipični* tipovi ugovora), kod *atipičnog* nema uzorka.

Transakcije u atipičnom obliku udaljavaju se potpuno ili u većem dijelu od nominatnih ugovornih figura, ali i inominatnih tipičnih.

52. Autori uvrstavaju *složene ugovore* (povezanost više samostalnih ugovornih tipova) u *miješane ugovore* (*gemischte Verträge*), kombinirane – dvojne ugovore (*Kombinations-/Zwillingvertrag*). Kod *miješanih se ugovora kombiniraju essentialia* različitih ugovornih tipova.

53. **Ugovori sui generis** potpuno su nove tvorevine. Osebuinost je tih ugovora da različito činjenično stanje koje nije zakonom predviđeno čini unutrašnje jedinstvo. Nije dovoljno da se radi samo o mješavini zakonom nereguliranih činjeničnih elemenata.

Novija literatura u kontinentalnom pravnom sistemu posvećuje sve veću pažnju tipologiji trgovačkih ugovora (SCHLUEP, 700-777; GUHL/MERZ/KUMMER, 291-293; BUCHER, 17-23; TUHR/PETER, 249; TERCIER, 45; GOLDŠTAJN (6), 16-19; KRAMER (1), 21; SIEHR, 27).

54. Broj tipičnih inominatnih ugovornih figura nije u literaturi naveden. Većinom se pisci zadržavaju na onima koji se u praksi najčešće javljaju.

Iz podataka u literaturi, a ponajviše iz stručnih publikacija velikih organizacija (banaka, industrijskih kompanija, asocijacija) u industrijskim zemljama, našli smo tipove inominatnih kontrakata koje ovdje navodimo. Ta lista inominatnih tipičnih ugovornih figura nije potpuna, a ne navodi uvijek podtipove.

Iduća napomena vrijedna pažnje je da se isti tip ugovora ne javlja svuda s istovjetnim sadržajem, pa čak može varirati od zemlje do zemlje, kao što pokazuju *countertrade* transakcije.

Znatan broj ovdje navedenih tipičnih ugovora dolazi do primjene u međunarodnim transakcijama, ali mnogi od takvih i u domaćim transakcijama. Primjer *leasinga*, ugovorni tip odomaćen u inozemstvu i u domaćim transakcijama, sad počinje prodirati u jugoslavensku praksu. Nije tom kašnjenju razlog što prije nije bilo potrebe. Naprotiv, jugoslavenska su poduzeća imala priliku davati u *leasing* u inozemstvo svoje proizvode, a često uzimati, ali upravni propisi nisu to omogućili, posebno carinski i porezni.

55. Među tipične inominatne kontrakte spadaju:
- *countertrade contracts* (različite transakcije, uključujući *recipročne ugovore* u prodaji, barter, buy-back sporazumi, switch transakcije, oil countertrade, compensation, counter-purchase, offset);
 - *ugovori o industrijskoj kooperaciji* (contracts for industrial co-operation);
 - *turn-key contracts*;
 - *joint venture* (prototip ne postoji, svaki je ugovor individualiziran);
 - *leasing*;
 - *factoring*;
 - *franchise contract*;
 - *forfeiting contract*;
 - *procurement*;
 - *time-sharing*;
 - *syndicated loans*;
 - *consortium contract*;
 - *bank contracts* (letters of credit, current accounts, credit transfers, project financing, financing i dr.);

- *swap contracts* (currency swap transactions, straight currency swap, parallel or back-to-back loans); do sada se nije ustalio prototip tih transakcija;
- *international licencing*;
- *know-how contracts* (u raznim oblicima za pojedina područja);
- *engineering contracts*;
- *consulting engineering contracts*;
- *management consulting contracts*;
- *consulting*;
- *computer-service contracts*;
- *drilling contracts* (za naftu, kovine i druge sirovine);
- *turistički ugovori* (contrats d'intermédiaire de voyage, contrats d'organisation de voyage);
- *petrol station contracts*.

56. Klasična djela trgovačkog ugovornog prava ne obuhvaćaju ove vrste ugovora, već se zadovoljavaju izlaganjem nominatnih ugovora. Zato se literatura može naći u specijaliziranim izdanjima, zbornicima, pa i stručnim publikacijama poduzeća i organizacija koje su uključene u pojedine vrste transakcija. Osim toga pregled pružaju opći uvjeti poslovanja, tipski ugovori i druge publikacije.

Uključenje tipičnih inominatnih ugovora u udžbenike tek predstoji i u svijetu, pa izučavanje pojedinih važnijih i proširenijih tipova, kao leasing, joint venture, countertrade, industrijska kooperacija, procurement, engineering, know-how, najvažniji tipovi bankarskih ugovora, spada u postdiplomske studije u okviru trgovačkog ugovornog prava i posebnih predmeta (industrijsko vlasništvo, bankarsko pravo). Znanstveni opis tipičnih inominatnih ugovora ograničava se na opći pregled u prometu i trgovačke običaje, na tumačenje takvih ugovora i popunjavanje praznina, ali se uzima u obzir da je volja ugovornih strana najviša vodilja (tako i BUCHER, (1), 26). Poblje o tumačenju ugovora razmatramo u okviru poglavlja o ugovoru.

57. **Višestupnjeviti ugovori (mehrstufige Verträge)**

Ti se ugovori sreću češće kod dugoročnih ugovornih odnosa kad se radi o važnim transakcijama. U tim slučajevima prakticira se transakciju ugovorom uobličiti u »okvirnom ugovoru« (engl. *framework contract*, njem. *Rahmenvertrag*) ili ugovoru o kooperaciji, kao pravnom okviru, a konkretni se poslovi ugovaraju dodatnim sporazumima.

Okvirni ugovori mogu, ali ne moraju, predvidjeti pojedine određene obveze, ali je moguće da okvirni uvjeti budu primijenjeni samo ako je sklopljen ugovor o konkretnom poslu.

Nedostaje teorija o reguliranju poslova ove vrste. Uzimaju se u obzir pravila o nominatnim ugovorima ili mješovitim ugovornim tipovima, pri čemu okvirni ugovor (kao nadređeni) i pojedinačni ugovor (kao podređeni) treba u prvom redu uzeti u obzir (BUCHER (1), 24).

6. SOCIOLOŠKI ASPEKT

58. Pravna sociologija i filozofija skrenuli su pažnju na potrebu razlikovanja prava koje živi (*living law, law in action*) od onoga u knjigama (*law in books*), dakle razlikovanje pravnonormativnog od faktičkog. Polazi se od triju odijeljenih sfera pravne znanosti, učenja o trodimenzionalnosti prava: nauka o vrijednosnom (pravičnom) kao području pravne filozofije, koja se bavi pravopolitičkom svrhom i